

**“Pedagogika, psixologiya va o’qitish metodikasi”
kafedrası**

“Kasbiy ta’lim metodikasi” fanidan

1-Mavzu: «Ta’lim to’g’risida»gi qonun, «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»ni amalga oshirish jarayonida kasb ta’limi metodikasi fanining predmeti, maqsad va vazifalari .

TOSHKENT-2020

1-Mavzu: «Ta'lim to'g'risida»gi qonun, «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»ni amalga oshirish jarayonida kasb ta'limi metodikasi fanining predmeti, maqsad va vazifalari .

Reja:

1.

O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da O'rta maxsus kasb-hunar ta'limiga qo'yilgan talablar.

2.

Kasb ta'limi metodikasi fanining boshqa kasbiy ta'lim fanlari bilan aloqalari.

3.

Kasb ta'limi metodikasi fanining tadqiqot metodlari.

4.

Kasb-hunar ta'limining tarixiy shakllangan an'analari

O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonuni va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da O‘rta maxsus kasb-hunar ta’limiga qo‘yilgan talablar.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy majlisining 9-sessiyasi 1997 yil 29-avgustda “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” qabul qilindi. Bu qonun va dastur ta’lim sohasini tubdan isloh qilishga qaratilgan bo‘lib, ta’lim sohasini rivojlantirish yo‘llarini belgilab bergan.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonunning maqsadi fuqarolarga ta’lim, tarbiya berish, kasb-hunar o‘rgatishning huquqiy asoslarini belgilaydi hamda har kimning bilim olishdan iborat konstitutsiyaviy huquqini ta’minlashga qaratilgan.

“Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun, “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”, davlat ta’limi standarti va o‘quv rejasi kabi me’yoriy hujjatlarda bugungi kunda yosh avlodga ta’lim-tarbiya berishga qo‘yilgan talablar o‘z aksini topgan. Ushbu hujjatlarda chuqur bilimli, erkin fikrlovchi, o‘zida yuksak insoniy fazilatlarni mujassam etgan barkamol shaxsni tarbiyalash birinchi galdagi vazifa etib belgilangan.

Kadrlar tayyorlash milliy modelining asosiy tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

Shaxs - kadrlar tayyorlash tizimining bosh sub'ekti va ob'ekti, ta'lim sohasidagi xizmatlarning iste'molchisi va ularni amalga oshiruvchi;

Davlat va jamiyat - ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimining faoliyatini tartibga solish va nazorat qilishni amalga oshiruvchi kadrlar tayyorlash va ularni qabul qilib olishning kafillari;

Uzluksiz ta'lim - malakali raqobatbardosh kadrlar tayyorlashning asosi bo'lib, ta'limning barcha turlarini, davlat ta'lim standartlarini, kadrlar tayyorlash tizimi tuzilmasi uning faoliyat ko'rsatish muhitini o'z ichiga oladi;

Fan - yuqori malakali mutaxassislar tayyorlovchi va ulardan foydalanuvchi, ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini ishlab chiquvchi;

Ishlab chiqarish - kadrlarga bo'lgan ehtiyojni, shuningdek ularning tayyorgarlik sifati va saviyasiga nisbatan ko'yiladigan talablarni belgilovchi asosiy buyurtmachi, kadrlar tayyorlash tizimini moliya va moddiy-texnika jihatdan ta'minlash jarayonining qatnashchisi.

Uzluksiz ta'lim tizimining faoliyat olib borishi davlat ta'lim standartlari asosida, turli darajalardagi ta'lim dasturlarining izchilligi asosida ta'minlanadi va quyidagi ta'lim turlarini o'z ichiga oladi: maktabgacha ta'lim; umumiy O'rta ta'lim; o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi; oliy ta'lim; oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim; kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash; maktabdan tashqari ta'lim.

Kadrlar tayyorlash milliy modelining o'ziga xos xususiyati mustaqil ravishdagi to'qqiz yillik umumiy o'rta hamda uch yillik o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limini joriy etishdan iboratdir. Bu esa, umumiy ta'lim dasturlaridan O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi dasturlariga izchil o'tilishini ta'minlaydi.

Umumiy oʻrta taʼlim negizida oʻqish muddati uch yil boʻlgan majburiy oʻrta maxsus, kasb-hunar taʼlimi uzluksiz taʼlim tizimidagi mustaqil turidir. Oʻrta maxsus, kasb-hunar taʼlimi yoʻnalishi akademik litsey yoki kasb-hunar kolleji Oʻquvchilar tomonidan ixtiyoriy tanlanadi.

Akademik litsey

davlat taʼlim standartlariga muvofiq oʻrta maxsus taʼlim beradi. Oʻquvchilarning imkoniyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda ularning jadal intellektual rivojlanishi chuqur, soqalashtirilgan, tabaqalashtirilgan, kasbga yoʻnaltirilgan taʼlim olishini taʼminlaydi.

Kasb-hunar kolleji

tegishli davlat taʼlim standartlari doirasida oʻrta maxsus, kasb-hunar taʼlimi beradi; oʻquvchilarning kasb-hunarga moyilligi, bilim va koʻnikmalarini chuqur rivojlantirish, tanlab olingan kasb-hunar boʻyicha bir yoki bir necha ixtisosni egallash imkonini beradi.

Kasb ta'limi metodikasi fanining boshqa kasbiy ta'lim fanlari bilan aloqalari

«Kasb ta'limi metodikasi» fani talabalarning pedagogika, psixologiya, umumkasbiy hamda maxsus fanlardan olgan bilim va ko'nikmalarini amalga tadbiiq etish, kasb - hunar kollejlarida umumkasbiy va maxsus fanlari bo'yicha dars berishning shart-sharoitlari, tashkiliy shakllari hamda metodlari, shuningdek, ularga oid rejalashtiruvchi hujjatlar mazmuni bilan tanishtiruvchi, ularni tayyorlashni o'rgatuvchi fan bo'lib hisoblanadi. U o'z oldiga har tomonlama barkamol rivojlangan, hozirgi zamon ruhida tarbiyalangan, bozor iqtisodiyoti davrida ta'lim-tarbiya ishini tashkil etish va uni amalga oshirishga oid dolzarb muammolarni ijobiy hal eta oladigan, milliy istiqlol g'oyasi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarimizni chuqur his etib, ularni ta'lim-tarbiya mazmuniga singdira oladigan shaxs - kasb ta'limi o'qituvchisini tayyorlash bilan bog'liq aniq maqsadni qo'yadi.

«Kasb ta'limi metodikasi» fani quyidagi vazifalarni hal etadi:

- pedagogik-psixologik bilimlarni umumkasbiy va maxsus fanlarni o'qitish jarayonida tadbqiq etish;

- pedagogik-psixologik bilimlar, bevosita tanlangan sohalarga va yangi pedagogik, axborot texnologiyalari asosida metodik muammolarni hal etish;

- kasb ta'limini o'qitishni tashkil etish hamda uuya amalga oshirish metodikasini (har bir kasbga o'rgatishning mazmuni va o'ziga xosligini mintaqaviy xususiyatlarni hisobga olgan holda) o'rgatish.

“Kasb ta’limi metodikasi” psixologiya bilan uzviy bog‘langan. Bilish jarayoni va aqliy rivojlanish psixologiyasi o‘quv ustaxonalarida turli buyumlarni texnikaviy loyihalash va modellashtirish jarayonida o‘quvchilarda texnik fikrlash hamda konstruktorlik kobilyatini shakllantirish uchun asos hisoblanadi. Psixologiya o‘quvchilarning bilimlarini o‘zlashtirishi, mehnat malakalari va ko‘nikmalarini hosil qilishi, ularda mustaqillik va mehnatga ijodiy yondashish hissini rivojlantirish qonuniyatlarini ochib beradi. Bu o‘quv ustaxonalarida o‘quv-tarbiya ishlarini to‘g‘ri tashkil etishda katta ahamiyatga egadir.

“Kasb ta’limi metodikasi” odam anatomiyasi va fiziologiyasi fani bilan ham uzviy bog‘liqdir. Mazkur ikki fan insonning biologik mohiyatini tushunishda baza bo‘lib xizmat qiladi. SHu sababli, kasb ta’limi darsida o‘quv-tarbiya jarayonini to‘g‘ri tashkil qilish uchun o‘qituvchi o‘quvchi organizmi o‘sishi va rivojlanishining biologik qonuniyatlarini bilishi kerak, bu insonning ruhiy shakllanishi va rivojlanishi xususiyatlarini ochib beradigan yosh fiziologiyasi va odamning oliy nerv faoliyati fiziologiyasi kursida o‘rganiladi.

“Kasb ta’limi metodikasi” o‘quv mehnati gigienasi bilan ham bog‘liq bo‘lib, u o‘quv ustaxonalarida o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda o‘qitish hamda tarbiyalashning sanitariya-gigiena sharoitlarini o‘rganadi. Har bir gigiena sharoiti yaratish (yorug‘lik, ozodalik, ventilyasiya), o‘quvchilarning ish o‘rnini to‘g‘ri tashkil etishga, zarur asboblardan, mehnat usullaridan foydalana bilishga o‘rgatish - kasb ta’limi o‘qituvchisi amalga oshirishi va xayotga tatbiq etishi lozim bo‘lgan asosiy masalalardir.

Kasb ta'limi metodikasi fanining tadqiqot metodlari.

Kasb ta'limi muammolariga qaratilgan ilmiy izlanishlar o'tkazishdan maqsad o'qitish va o'rgatishning, samarali metodlarni ishlab chiqish va amalda qo'llash, texnik vositalarni qo'llashga doir masalalarni echishni o'rganishdan iboratdir. Ilmiy izlanishlar olib borish uchun o'qituvchida fanning mazmunini chuqur bilishni talab etiladi. Ko'pchilik bo'lajak pedagoglar talabalik vaqtlaridayoq pedagogik izlanishlar bilan shug'ullanadilar. Fan bo'yicha metodik ko'rsatmalar, maketlar, mustaqil ishlar uchun materiallar tayyorlaydilar. Ilmiy anjuman va seminarlarda ma'ruzalari bilan qatnashib, o'zlarining pedagogik mahoratlarini oshirib boradilar.

Ilmiy pedagogik izlanishlar jarayonini shartli ravishda quyidagi bosqichlarga bo'lish mumkin:

1. O'qituvchining adabiyotlarni o'rganish va amaliy ishlar asosida muammolarni aniqlashi.

O'qituvchi adabiyotlarni o'rganish davomida quyidagilarni aniqlashi kerak.

-o'rganilayotgan muammo to'g'risida adabiyot muallifining fikr-muloxazasi;

-o'rganilayotgan muammo to'g'risida usullardan farqli ravish kiritgan takliflari;

-adabiyotlarda qaysi asosiy masalalar yoritilmagani;

-muammoni echish uchun olib boriladigan izlanishlar.

Quyidagilar o'qitish jarayonida yuzaga keladigan muammolardir:

- O'qituvchi dars jarayonida duch keladigan qiyinchiliklar;

- kamchilik va qiyinchiliklarning yuzaga kelish sabablari.

2. O‘qitishni bosqichma-bosqich tashkil etish. Dalillarni taqqoslash orqali asoslangan taklif beriladi.

3. Izlanish natijalarini rasmiylashtirish va o‘quv jarayonida qo‘llash.

Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasida ilmiy izlanishlarning umumiy va maxsus usullari qo‘llaniladi.

Umumilmiy usullarga nazariy izlanish, kuzatish, suhbat va tadqiqotlar kiradi.

Ushbu usullardan tashqari kasb ta’limida maxsus empirik usullardan ham foydalaniladi.

Kasbiy pedagogikada tadqiqotning maxsus empirik usullari keng tarqalib, unda hodisa va jarayonlarni o‘rganishga yo‘naltirilgan asbob-uskunalar va apparatlar ob’ektiv miqdoriy kattaliklarni olish maqsadida qo‘llaniladi

Tadqiqotning maxsus empirik usullarini shartli ravishda 3 guruhga bo'lish mumkin:

1. Ish-harakatlarining natijaviy tafsilotini o'rganish (harakatlarni aniq bajarish, sarflanadigan vaqt, ish unumi);

2. Biomexanik usullar;

3. Psixofiziologik usullar.

Kasb-hunar ta'limining tarixiy shakllangan an'analari

1920 yil o'qitishning kompleks, biroz keyinroq esa loyiha tizimi paydo bo'ldi. Loyiha tizimiga binoan matematika, ximiya, biologiya va boshqa o'quv fanlariga oid bilim elementlari o'quvchilarga beriladigan mehnat topshiriqlari atrofida guruhlash boshlandi. 1932 yilda boshlang'ich va o'rta maktablarining o'quv dasturlari va rejimi to'g'risidagi qarori maktablarda fan asoslarini fanli o'tish ishlandi, o'quv rejasiga boshqa o'quv fanlari bilan bir qatorda mehnat talimi ham mustaqil fan bo'lib kirdi. 1937 yilda maktablarda mustaqil o'quv fani sifatidagi mehnat talimi tugatildi. 1952 yil mehnat ta'limiga jamoatchilik e'tibori qaratildi. Maktabda politexnik ta'lim va mehnat tarbiyasini rivojlantirishni zarurligi ko'rsatiddi. 1954 yilda mehnat ta'limini o'rta maktab o'quv rejasiga o'sib kelayotgan yosh avlodni kamol toptirish vositalaridan biri sifatida kiritildi.

O‘zbekiston Respublikasi umumiy o‘rta ta’limni tashkil etish to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 13-maydagi 203 – qarorida umumiy o‘rta ta’limning dasturlari:

o‘quvchilarning muntazam bilim olishini, ularda bilim olgan ehtiyojini rivojlantirishni, asosiy o‘quv ilmiy va umummadaniy bilimlarni shakllantirishni;

o‘quvchilarda mehnat ko‘nikmalari, mustaqil ijodiy fikrlash, kasb tanlashga va atrof-olamga ongli munosabatni hosil qilishni;

milliy va umumbashariy qadriyatlarni uzviy birlashtirish asosida yuksak ma’naviy-axloqiy fazilatlarni tarbiyalashni, o‘z vataniga va xalqiga sodiq fuqaroni shakllantirishni;

1-9-sinflar o‘quv dasturlarining akademik litseylar va kasb-hunar kollejlaridagi o‘qitish dasturlari bilan o‘zaro uzviy bog‘lanishini ta’minlanishi lozim.

Farobiyning insoniy fazilatlar to'g'risidagi ta'limotidan quyidagi muhim xulosalarga kelish mumkin:

➤ inson o'z mohiyati bilan ijtimoiydir, ya'ni jamiyatda, o'zaro munosabat, o'zaro yordam jarayonida inson bo'lib etishadi. Bu jamiyat insonlarning o'zaro birikuvi yordamida insonning o'z moddiy ehtiyojlarini qondirishga bo'lgan intilishi natijasida vujudga keladi va jamiyatdan tashqarida, insonlar jamoasidan ajralgan holda, o'zaro yordamsiz o'z ehtiyojlarini qondira olmaydi.

➤ inson o'zining barcha tug'ma qobiliyatlarini yuksak kamolotga erishuv etuk bilish mukammallikka erishuv uchun sarf qiladi va bu yo'lda o'zini qurshagan tabiat xodisalaridan foydalanadi, ularni o'ziga xos bo'yin singdiradi, buning uchun ilm-fanni, turli hunarlarni o'rganadi.

IX-XII asr o‘rtalarida turli fan sohalarida keng ko‘lamda rivojlanish insoniyat tarixida buyuk ensiklopedik hisoblanadigan olimlar bilan bog‘liqdir.

Ibn Sinoning ta‘lim-tarbiyaga oid fikr-mulohazalari uning bizgacha etib kelgan juda ko‘p asarlari orasida tarqoq holda saqlanib qolgan.

Ibn Sinoning tavsiya qilgan tarbiya va ta‘limi quyidagilarni o‘z ichiga oladi.

1. Aqliy tarbiya
 2. Jismoniy tarbiya
 3. Estetik tarbiya
 4. Axlokiy tarbiya
- Mehnat tarbiyasi (hunar o‘rgatish)

XV-XVII asrlar davomida Rumi, Ulugʻbek, Ali Qushchi, Lutfiy, Jomiy, Navoiy kabi ulugʻlar tabiiy-matematik fanlarni rivojlantirishga nihoyatda katta xizmat qilganlar.

XVI-XVIII asrlarga kelib Oʻrta Osiyo xalqlarini boshqa mamlakatlar bilan savdo-sotiq ishlari fan va madaniyat sohalarida birmuncha yutuqlarga erishishga sababchi boʻldi. Bu oʻzgarishlar jamiyatning taʼlim-tarbiya sohasida ham maʼlum oʻzgarishlarga olib keldi.

Hamza Hakimzoda Niyoziy, Munavvar Qori Abdurashidxonov, Oqiljon Sharofiddinovlar yangi maktablar ochib, u erda taʼlim-tarbiyani mehnat taʼlimi bilan qoʻshib olib borganlar.

E'tiboringiz uchun rahmat!

